

Hititlerde Ritüel ve Büyü

Sevgül Çilingir Cesur

İstanbul, VakıfBank Kültür Yayınları, 2020, 408 sayfa, ISBN 978-605-7947-47-5.

Eda KILINÇ*

Sevgül Çilingir Cesur tarafından *Hititlerde Ritüel ve Büyü* başlığı altında, üç bölümde incelenen kitabın tanıtımına geçmeden önce, yazarı olan Sevgül Çilingir Cesur hakkında bilgi vermek isterim. 2009 yılında Ege Üniversitesinde Turizm Rehberliği Bölümünden mezun olduktan sonra lisansüstü çalışmalarını Eski Çağ tarihi alanında sürdürdü. 2011 yılında Ege Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisans derecesini aldı. Dokuz Eylül Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalında devam ettiği doktora çalışmasını ise 2017 yılında tamamladı. Doktora sonrası çalışmalarını Würzburg Julius Maximilians Üniversitesi Eski Yakınoğu Kürsüsünde sürdürdü. Araştırmalarını eski Anadolu tarihi ve Hitit dini üzerine yoğunlaştıran yazar, Ege Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Kitap, VakıfBank Kültür Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Cesur *Hitit Büyü Ritüelleri ve Segment Alanlarının Çözümlemesi* adlı doktora tezini kitaplaştırmıştır. “İçindekiler”, “Kısaltmalar”, “Transkripsiyon ve Transliterasyon İşaretleri” bölümleriyle beraber, bu konu hakkında yazmaya nasıl başladığı ve bu alanda hangi eserlerin yer aldığı, aynı zamanda kendisine katkıda bulunanlara teşekkür ettiği “Ön Söz” ile “Giriş” kısmında da kitabın içeriğinden kısaca bahsetmiştir. Kitap “Sonuç”, “Ekler”, “Kaynakça” ve “Dizin” bölümüyle de son bulmuştur.

Kitabın ilk bölümü “Ritüel Kavramı ve Din” başlığını taşımakta olup, on alt başlıktan oluşmuştur. İkinci bölüm “Hitit Dininde Ritüel ve Büyü” başlığı altında, on iki alt başlıktan oluşmuştur. Üçüncü bölümde ise “Hitit Büyü Ritüellerinde Kullanılan Malzemeler” başlığı ile otuzun üzerinde alt başlık

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit Üniversitesi Tarih Bölümü,, Çorum, ekilinc164@gmail.com

Tarih Kritik (9) 2 History Critique | Nisan/April 2023

bulunmaktadır.

Eserin ilk bölümünde ritüelin açıklaması yapılmış ve rit, seremoni gibi ritüelle bağdaştırılan kavramlar ele alınmıştır. Yazar ritüel kavramını, kutsal varlıklara odaklanan bilinçli veyahut istekli olarak tekrar edilen sembolik davranışlar olarak tanımlarken, riti ise dinsel anlamda cemaatin uyguladığı törenler olarak tanımlar. Seremoniyi de ritüel esnasında kullanılan eşya olarak ifade eder. Aynı zamanda dinin temel bileşeni olan ritüel üzerine elde edilen teoriler anlatılmıştır. Yazar, dinin ne olduğu ve nasıl meydana geldiği soruları sorulmaya başladığından itibaren sosyal bilimlerin ilgi alanına girdiğini ve ritüellerden bağımsız bir dinin olamayacağını vurgulamıştır.

İkinci bölümde ise Hitit dininde ritüel ve büyü olguları incelenmiştir. Hitit dininin temelinde ölümlüler ve tanrılar arasında ilişkiler vardır. Bu ilişkilerin düzenlenmesinde büyü ritüelleri önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, büyüün Hitit dininin ayrılmaz parçası olup yasalardan kehanetlere, bayramlardan mitoslara kadar metinlerde geçtiğini ifade etmiştir. Tanrılarla iletişim kurmanın bir yolu bayram kutlamalarıdır. Bayram ve ritüel arasındaki fark; bayramın belirli günlerde yapılırken ritüelin bireysel yapılmasıdır. Buna rağmen bayram sırasında okunan metinlerin neticesinde çeşitli ritüellerin yapıldığından da bahsedilmiştir. İncelenen belgeler ışığında büyü ve ritüelin tanımı yapılmış, metinlerde büyü ve ritüel kavramının nasıl ifade edildiğinden bahsedilmiştir. Büyü ritüelleri; fallarda, bayramlarda, dua metinlerinde vb. tamamlayıcı olarak görülmüştür.

“Hitit Büyü Ritüellerinde Kullanılan Malzemeler” adlı üçüncü bölüm birçok alt başlıkla beraber en kapsamlı bölümdür. Ritüel, malzeme ve performans üzerinde kendini var eder, bu yüzden nesnesiz ritüel düşünülemez. Hitit büyü ritüelleri devasa bir malzeme külliyyatı barındırır. Aynı zamanda gündelik hayatta kullanılan malzemelerin çoğu da ritüellerde kullanılmıştır. Kullanılan malzemeler; kil ve kilden malzemeler, hamur ve hamurdan malzemeler, taştan hazırlanan malzemeler vb. sırasıyla incelenmiş ve incelenen metinler ışığında ritüellerde ne şekilde kullanıldığı ve diğer malzemelerle ilişkileri değerlendirilmiştir. Bu malzemelerden hamuru ele alabiliriz. Hamur, ekmeğin yapımının kullanımı dışında çığ olarak figürlerin yapımında da kullanılmıştır. Bir büyü olan çözme büyü ritüelinde yaşlı kadın Hepattarakki, arpa unundan hazırladığı hamurun içine köpek pisliği başta olmak üzere keçinin uzvunu, alçıyı, çeşitli bitkiler ile ağaç yeşilliklerinin çiçeklerini karıştırmıştır. Bu örnek kitaptaki diğer örneklerden sadece biri olup merak uyandırıcıdır. Ritüellerde en çok kullanılan malzeme ahşaptır. Bir diğer malzeme olan kilden bahsedelim. Kilin ritüellerde kullanım amaçlarından biri temizlenme ve arınmadır. Kanzapıdalı kadın Hatiya'nın demonik tanrıça Vişuriyanza'yı çağırma ritüelinde tanrıça (heykeli), nehir kenarından alınan kille yıkanır. Sadece temizlik ve arınma amacı barındırmayıp, Hitit şehirlerinde fiziki şartlarda kirlilik yaratan bir malzeme olarak da algılanmıştır. Kitapta birbiriyle ilişkili malzemeler alt alta sıralanmış ve bir anlam bütünlüğü yaratılmıştır. Yani bütüncül bir metin sunulmuştur. Diğer yandan, incelenen ritüel metinlerinde geçen malzemelerin Sümercesi ve Akadcası yazılmış olup diğer dillerdeki anlamlarından bahsedilmiştir.

Sonuç olarak, ritüel bir toplumun dinini anlamamızda yardımcı olacağı gibi büyü de toplumun bilgi

birikimiyle ilgilidir. Eserde bu bilgiler metinler ışığında ele alınmış olup, ritüel ve büyüün sıradan insanlar tarafından yapılamadığı, yapıldığında da hangi malzemelerin ne zaman kullanılacağı ve kullanılacak malzemelerin yeri, zamanı hakkında bilgi verilmiştir. Ritüellerin sistemli ve organizasyonlu bir şekilde yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalar arasında ilk değil ama son da olmayacak türdendir.